

ศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย

Study the Learning Management of the Buddhist Scriptures of Pali of Thai Monks

พระมหาวุฒ์ สุวุฒโก¹, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน² และพระมหาเผด็จ จิรกุล³
PhramahaWoot Suvuddhiko¹, PhramahaYannawat Thitavaddhano² and PhramahaPadet Chirakulo³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช^{1,2}, มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2}, Dhammakaya Open University, California, USA.³
Email: phrawoot072@gmail.com

Received: 2020-10-17; Revised: 2020-12-02; Accepted: 2020-12-07

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย และ 2) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) การศึกษาเอกสาร 2) การสัมภาษณ์เจ้าสำนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม พระอาจารย์สอนบาลี 10 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ คือ การแจกแบบสอบถามพระภิกษุสามเณรนักเรียนบาลี 200 รูป จากโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีผลงานดีเด่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย พบว่า 1) ผู้บริหารขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน 2) ใช้ระบบพี่สอนน้อง 3) อุปสรรคสำคัญในการจัดการการศึกษาพระบาลี 4) การจัดการเรียนการสอน 5) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

2. ผลศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย ประกอบด้วย 1. ส่วนนำ คือ 1) หลักการสร้างศาสนทายาท 2) วัตถุประสงค์การสร้างศาสนทายาท 3) บริบทความพร้อมของสำนักเรียน 2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท ประกอบด้วย 1) วิธีการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 2) การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 3) กิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 4) หลักธรรมเพื่อการพัฒนามนุษย์และคุณลักษณะที่พึงเกิดขึ้น 3. การนำกระบวนการไปปฏิบัติจริง ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนเตรียมการดำเนินงาน 2) ขั้นตอนดำเนินงาน 3) ขั้นตอนประเมินผลการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้. พระปริยัติธรรมแผนกบาลี. คณะสงฆ์ไทย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the conditions of the Buddhist monks' learning management in Pali, and 2) to study the learning of Pali in the Pali section of Thai monks. It is mixed-methods research with the qualitative research methodology consisting of 1) document study 2) an interview with a student body. Phrapariyattidhamma School Administrators The 10 Pali monks analyzed the data by analyzing the content. The quantitative research was to distribute questionnaires for monks, novices, and 200 Pali students from the Pali Pariyatidhamma School, Pali Department with outstanding results. The data were analyzed by basic statistics such as mean and standard deviation. The research results were found that

1. The results of the study of the conditions of the learning management of the Buddhist Scriptures in the Pali of the Thai monks found that 1) the administrators lack teachers with knowledge and ability in teaching and learning management 2) use the elder teaching system 3) important obstacles in managing Pali education 4) Teaching and learning management 5) Creating an atmosphere in the classroom and outside the classroom

2. The result of the study of the learning management of the Buddhist Scriptures of the Pali of the Thai monks consists of 1. Introduction: 1) Principles of creating an heir of religion 2) Objectives for creating an heir of religion 3) Context of readiness of the school 2. Religious learning processes the heirs consist of 1) the methods of managing the learning of the heirs 2) the operation of the learning of the heirs 3) activities for promoting the learning of the heirs 4) principles The Human Development and the features that happen to real operating 3. The process consists of 1) the preparation, implementation, 2) operation, 3) to evaluate operating performance.

Keywords: Learning management. Buddhist Scriptures, Pali department Thai clergy.

บทนำ

พระพุทธศาสนาจะตั้งมั่นในประเทศใดได้นั้นจะต้องมีการสืบต่อศาสนทายาท คือ มีการบวชกุลบุตรในประเทศนั้นๆ เพื่อที่จะทำให้อุบาสกอุบาสิกาได้กลายเป็นญาติแห่งพระ พุทธศาสนา เมื่อครั้งที่พระโสณะและพระอุตตรเถระมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก ในสุวรรณภูมินั้นได้มีกุลบุตรกุลธิดาชาวสุวรรณภูมิเข้ามาอุปสมบทเป็นจำนวนมาก เมื่อพระโสณะและพระอุตตรเถระนิพพานไปแล้ว พระภิกษุชาวพื้นเมืองก็ได้สืบต่อพระพุทธศาสนา เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป ถ้าไม่มีการบวชศาสนบุคคลก็ต้องหมดไป トラบใดที่ยังมีคนบวชศาสนทายาทก็ยังมี การสืบต่อไปได้อีก ในที่สุดก็จะกลายเป็นผู้เป็นธรรมทายาท สมดังกับที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในธรรมทายาทสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิดอย่าเป็นอามิส ทายาทของเราเลย เรามีความเอ็นดู ในพวกเธออยู่ว่าทำอย่างไรหนอสาวกทั้งหลายของเราจะพึงเป็นธรรมทายาท จะไม่พึงเป็นอามิสทายาท ” พระภิกษุ สามเณรจึงเป็นศาสนทายาทที่สำคัญของพระพุทธศาสนา รากฐานอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาสำหรับประเทศไทยนั้น มี 3 ประการ คือ 1) การจัดบรรพชา อุปสมบท กุลบุตร 2) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา 3) การศึกษาพัฒนาฝึกฝนการปฏิบัติธรรม

ศาสนทายาทต้องมีการสืบต่อการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้อง มีความเป็นกัลยาณมิตรก็จะได้ผลแห่งการอุปสมบทและบรรพชา นั่นคือพระพุทธศาสนา ย่อมมีธรรมทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา การศึกษาแผนกบาลีนับเป็นรากฐานที่คณะสงฆ์ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จึงต้องส่งเสริมการสร้างศาสนทายาทผ่านช่องทางนี้ เมื่อผู้บริหารคณะสงฆ์ไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของปริยัติธรรมว่า เป็นองค์ความรู้ที่ดียิ่งในการสร้างและการพัฒนาบุคลากร คือ พระภิกษุ สามเณร ให้เป็นพุทธศาสนทายาทจึงกำหนดให้

มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อการพัฒนารูปแบบการศึกษา ภายหลังต่อมาได้จัดให้มีการพัฒนาการศึกษาตามมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

การศึกษาภาษาบาลีนั้นนับว่าเป็นประตูเปิดทางไปสู่การศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลีที่ละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยรักษาคำสอนของพระบรมศาสดาให้สืบทอดยั่งยืนมาได้จนถึงทุกวันนี้ อาจกล่าวได้ว่าความเจริญก้าวหน้าของการศึกษาภาษาบาลี คือ ความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทจารึกไว้เป็นภาษาบาลี และการรักษาต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลี เพื่อป้องกันพระพุทธพจน์ไม่ให้คลาดเคลื่อนที่เรียกว่า สัทธรรมปฏิรูปจึงต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพราะในปัจจุบันน่าเป็นห่วงพระศาสนา มีคำกล่าวชวนให้คิดว่า ทุกวันนี้ปริยัติก็อาภัพ ปฏิบัติก็อาเพศ ปฏิเวธเลยอาพาธ คือ เป็นนักปริยัติ มิได้เป็นนักปฏิบัติ เพราะรู้จัก รู้จำ แต่ไม่รู้จริง ไม่รู้แจ้ง บ้างก็เป็นนักปฏิบัติ มิได้เป็นนักปริยัติ เพราะรู้จัก รู้แจ้ง แต่ไม่รู้จัก ไม่รู้จำ ยิ่งกว่านั้นคือมิได้เป็นทั้งนักปริยัติทั้งนักปฏิบัติ เป็นแต่เพียงนักคึกคักพูด ทั้งไม่รู้จัก ไม่รู้จริง และไม่รู้แจ้ง แต่ถ้าได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแล้วนำไปปฏิบัติ ให้รู้แจ้ง เห็นจริงตามพระสัทธรรม จะเป็นทั้งนักปริยัติเป็นทั้งนักปฏิบัติ เพราะทั้งรู้จัก รู้จำ รู้จริง รู้แจ้ง และรู้จบนั่นเอง (พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทโน), 2544, หน้า 14-15)

ฉะนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะรักษาศาสนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณกาลมา เช่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลี ในช่วงเวลาที่พระองค์ทรงผนวชอยู่เป็นเวลานาน พระองค์ทรงสนใจศึกษาเล่าเรียนจนทรงแตกฉานเชี่ยวชาญ ในภาษามคธ ภาษาบาลี พระองค์จึงสามารถสอบสวนข้อความต่างๆ ในพระคัมภีร์พระไตรปิฎก ทุกฉบับได้โดยละเอียด ตลอดจนสามารถเรียนรู้ และกำหนดจดจำตามพระอรรถกถาด้วยพระองค์เอง จึงทรงถวายพระบรมราชูปถัมภ์ในการศึกษา ทรงจัดให้เป็นพิธีใหญ่ ทรงประกอบพิธีทรงตั้งเปรียญพระราชทานประกาศนียบัตร-พัดเปรียญ ถวายนิตยภัตแก่ผู้สอบเปรียญได้ ทรงถวายพระบรมราชูปถัมภ์โดยประการทั้งปวงในการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อยกย่องเชิดชูผู้ศึกษาให้เห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมนั่นเอง (นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์, 2550, หน้า 20)

พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ยังเป็นระบบ “พี่สอนน้อง” ขาดทักษะในการสอน ไม่มีการพัฒนาไม่มีการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน การนำหลักไตรสิกขามาใช้นั้นมีความสำคัญมากต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพราะการปลูกฝังไตรสิกขา จะทำให้นักเรียนผู้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีเป้าหมายในการบวชที่แท้จริง มีความสำนึกในการเป็นศาสนทายาท มีความรู้ ความเข้าใจพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ดีขึ้น จนทำให้เรียนรู้พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธได้ง่าย ครุจึงควรนำหลักไตรสิกขาและหลักสัทธรรม 3 มาใช้ในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สาเหตุที่สำคัญอีกอย่างคือการบริหารจัดการหรือการดำเนินการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ต้องมีคุณภาพมีเป้าหมายในการสร้างศาสนทายาทที่ชัดเจนซึ่งเป็นอำนาจและภาระรับผิดชอบสำหรับผู้บริหารสำนักเรียนโดยตรง (พระมหาวิเชียร ตุ่นแก้ว, 2548, หน้า 2)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีซึ่งเป็นการศึกษาระดับสูง ที่คณะสงฆ์ยอมรับ โดยสมบูรณ์ว่า เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน เพื่อทรงศาสนา และเผยแผ่คำสอนไปสู่ประชาชนเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของสังคมโดยส่วนรวมก็ตาม แต่การจัดการศึกษาในแผนกนี้ ยังมีปัญหาอีกมากมายที่รอการแก้ไข ดังจะเห็นได้จากปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ บุคคลเข้ามาบวชเรียนหนังสือลดน้อยลงเรื่อยๆ ผู้ปกครองส่งเสริมบุตรหลานไปเรียนหนังสือในโรงเรียนภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นักเรียนขาดแรงจูงใจในการศึกษา สำนักเรียนมี

วิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจ ของสำนักเรียนไม่เหมาะสมกับยุคสมัย นอกจากนั้น บุคลากรในสำนักเรียนไม่พร้อม คือ อาจารย์ผู้สอนหนังสือแต่ละชั้นประโยค ไม่มีการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานในวิชาที่ตนสอนให้มีความทันสมัย และไม่มีการเปรียบเทียบวุฒิการศึกษาให้มีความชัดเจนเป็นต้น (พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตตัง), 2553, หน้า 379)

ปัจจุบันมีสำนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทอย่างต่อเนื่องตลอดต่อเนื่องผ่านการเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี เช่น สำนักเรียนบาลีส่วนกลางวัดสามพระยา สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม สำนักเรียนวัดเทพศิลา สำนักเรียนวัดพระธรรมกาย มีระบบการจัดการศึกษาตามหลักพุทธบริหาร การศึกษา มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทเพื่อให้คณะสงฆ์ ในระดับต่าง ๆ นำไปใช้ได้

ทั้งนี้จากแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ระยะ 20 ปี ระยะที่ 1 พ.ศ.2560 - 2564 ยุทธศาสตร์ด้านศาสนศึกษาของการคณะสงฆ์ มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ (คณะกรรมการประสานงานแผน ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2561)

1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผ่านการศึกษา พระปริยัติธรรม ธรรมศึกษา บาลีศึกษา เพิ่มศักยภาพทางปัญญาแก่ศาสนทายาท

2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายตามหลัก “บ ว ร” พัฒนาระบบธรรมาภิบาล ระบบสารสนเทศ พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย

3) พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เช่น ผู้บริหารศาสนศึกษา ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พระปริยัตินิเทศก์ เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน

ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีกรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2574 ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ด้าน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560) คือ

1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของ ประเทศ

3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

4) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา

5) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบ การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทสำหรับคณะสงฆ์ไทย” เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ เรียนการสอนเพื่อสร้างศาสนทายาทเป็นศาสนบุคคลของพระพุทธศาสนา ที่จะทำหน้าที่รักษาและสืบทอดคำ สอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นฐานข้อมูลสำคัญด้านการสร้าง ศาสนทายาท เพื่อเป็นประโยชน์ในการ สนับสนุนการผลิตบุคลากรของคณะสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพ และเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย

2) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย

การทบทวนวรรณกรรม

Quirk (1987, p. 668) ให้ความหมายคำว่า รูปแบบ (Model) ไว้ 3 ลักษณะใหญ่ คือ (1) Model ในความหมายว่าเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ตรงกับความหมายในภาษาไทยว่า แบบจำลองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น บ้านจำลอง หรือ เรือจำลอง เป็นต้น (2) Model ที่หมายถึง สิ่งของหรือคนที่เป็นต้นแบบ เช่น ครูต้นแบบ นักเดินแบบ หรือแม่แบบในการพิมพ์ภาพ เป็นต้น และ (3) แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของรูปแบบหมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ มีลักษณะเป็นตัวแทนของความเป็นจริง เปลี่ยนความสลับซับซ้อนให้มีความเข้าใจง่ายขึ้นและสะท้อนลักษณะบางส่วนออกมาให้เป็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องเชื่อมโยงมีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันโดยใช้เหตุผลและสมมติฐานมาประกอบอาจเป็นได้ทั้งรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ความสามารถคุณธรรมจริยธรรมสุขภาพและการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมเรียกว่า Character Development วิชา ดันศิริ กล่าวว่า การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติมิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี (วิชา ดันศิริ, 2550, หน้า 8) สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต) (2530, หน้า 70) ที่ได้ให้นิยามการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่าหมายถึงการเรียนรู้การฝึกฝนการพัฒนาตนการพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำการได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่าสิกขาคือต้องศึกษาต้องเรียนรู้ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอตั้งนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกายสังคมและสติปัญญาเพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์กรเป็นประชาชนที่ดีของสังคมทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึกลึกซึ้งภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม 8 คือมีลาภสูญเสียมียศเสื่อมยศดีมีสุขเสวยความสุขและความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม 8 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548, หน้า 295-297)

การศึกษาพระปริยัติธรรมยุคนี้นับได้ว่าเป็นยุคที่ทันสมัยแล้ว สำนักเรียนบาลีมีขึ้นทั่วราชอาณาจักรความนิยมต่อการเรียนพระบาลีมีมากขึ้น ทั้งนี้ มาจากการเทียบหรือรับรองวิทยฐานะของผู้เรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2494 ได้มีระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดการศึกษา พุทธศักราช 2494 ขึ้นมาแทนฉบับเดิม ที่เคยใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 (สำนักเรียนวัดปากน้ำ, 2549, หน้า 395) สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันได้ดำเนินการจัดการตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยมีหลักสูตร และวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพรวมถึงการสอบวัดผล และการอื่นๆ และมีเจ้าหน้าที่สายปกครองทุกระดับชั้นเป็นผู้ควบคุมดูแลในระดับสำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษา รูปแบบการบริหารการศึกษาก็ยังคงเป็นรูปแบบที่สืบเนื่องมาจากสมัยโบราณ คือ กระบวนการศึกษา จะเน้นการสอบวัดผลความรู้โดยมีกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการสอบวัดผล ส่วนกระบวนการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศานตทายาทของคณะสงฆ์ไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการสัมภาษณ์เจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่มี

ผลงานดีเด่นด้านผลการสอบบาลีสนามหลวง จำนวน 10 รูป ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการผลิตบุคลากร หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการบริหารสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 17 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้เป็นศาสนทายาทที่เป็นพระภิกษุสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย จำนวน 500 รูป กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ 222 รูปจากตารางทาร์โรว์ ยามาเน่ (Yamane, Taro, 1967) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้าง ศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย 2) คู่มือและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย และ 3) แบบประเมิน เป็นแบบประเมินเพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลตามแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากร สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน 4 ด้าน คือ (1) ด้านความเป็นประโยชน์ (2) ด้านความเป็นไปได้ (3) ด้านความเหมาะสม (4) ด้านความถูกต้อง โดยมีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย

1) ผู้บริหารขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ถ้าได้คณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นแรงขับเคลื่อนให้ระบบการศึกษาพระบาลี จะมีความเติบโตและเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ การแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบของคณาจารย์ ความสอดคล้องต้องตรงกันของเนื้อหาสาระ และคณาจารย์ทำงานกันอย่างเข้าใจเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) ใช้ระบบพี่สอนน้อง กล่าวคือ พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้นักธรรมชั้นเอกและประโยค ป.ธ.3 ถือว่าเป็นคณะครู มีหน้าที่สอนรุ่นน้อง โดยผู้จัดการสำนักเรียนและอาจารย์ใหญ่ เป็นผู้จัดให้สอนในรายวิชาตามความเหมาะสมของแต่ละรูป บางรูปเป็นทั้งครูเป็นทั้งนักเรียน โดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน และทุก ๆ สัปดาห์ก็จะมีประชุมคณะครูเพื่อวางแผนทางการศึกษา เสริมจุดแข็ง แก้ไขจุดอ่อนของการเรียนการสอน

3) อุปสรรคสำคัญในการจัดการการศึกษาพระบาลี นักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก หนังสือไม่เพียงพอสำหรับผู้เรียน สื่ออุปกรณ์ไม่เพียงพอ ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ

4) การจัดการเรียนการสอน ทางสำนักเรียนโดยเฉพาะคณะผู้บริหารจะมุ่งถึงตัวนักเรียนหลัก จะเห็นได้จากคณะผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ทุกท่านจะต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปผลของการเรียนการสอน พร้อมทั้งอุปสรรคและวิธีแก้ไข รวมถึงการจัดสอบประเมินผลของนักเรียน ทุกสัปดาห์

5) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีความสำคัญ โดยคณาจารย์ต้องทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งในห้องเรียนด้วยจะมีครูผู้ช่วย และพระพี่เลี้ยงซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่อาสามาดูแลน้อง เมื่อรุ่นน้องมีปัญหา

รุ่นพี่ก็พร้อมจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาในเบื้องต้น แล้วขยายผลรายงานปัญหาที่เกิดขึ้นแก่คณาจารย์เป็นลำดับไป

2. ผลศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย ประกอบด้วย ส่วนนำ กระบวนการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท และการนำกระบวนการไปปฏิบัติการจริง ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย 1) หลักการสร้างศาสนทายาท 2) วัตถุประสงค์การสร้าง ศาสนทายาท 3) บริบทความพร้อมของสำนักเรียน

1) หลักการสร้างศาสนทายาท พัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสำนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ ส่งเสริมบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิผล

2) วัตถุประสงค์การสร้างศาสนทายาท ประกอบด้วย เพื่อจัดการให้พระปริยัติธรรม ศึกษาหาความรู้ แผนกบาลีผ่านได้ตามลำดับขั้นจนบรรลุขั้นสูงสุดของหลักสูตร และสร้างนิสัยการใฝ่ศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาพระปริยัติธรรมให้มีความสามารถเผยแผ่หลักพุทธธรรม ให้แพร่หลายไปได้ทั่วโลก วางรากฐานของพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง ยั่งยืน ต่อไป

3) บริบทความพร้อมของสำนักเรียน ประกอบด้วย สำนักเรียนมีสภาพแวดล้อม ที่สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อย ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศค่าน้ำอภิมมัย ปลอดภัย ไร้มลพิษ มีวัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนการจัดการ เรียนรู้ที่เหมาะสม เพียงพอ มีทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ มีบุคลากรผู้สอนที่เป็นกัลยาณมิตร ต้นแบบ ที่ดีในการดำรงสมณเพศ

ส่วนที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาท ประกอบด้วย 1) วิธีการจัดการเรียนรู้ ศาสนทายาท 2) การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 3) กิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ศาสนทายาท 4) หลักธรรมเพื่อการพัฒนามนุษย์และคุณลักษณะที่บังเกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาท ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักเรียนกำหนดนโยบายการ สร้างศาสนทายาทไว้อย่างชัดเจน กำหนดกลยุทธ์การบริหารสำนักเรียนที่ปฏิบัติได้จริง สร้างความร่วมมือร่วม จากทุกฝ่าย ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรให้พร้อมกับการกิจ/สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการสร้างสรรค์ร่วมกัน คุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้มาตรฐาน

2) การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท ประกอบด้วย การจัดการองค์การแบบมืออาชีพ การ พัฒนาบุคลากรให้มีอุดมการณ์เดียวกัน การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานเพียงพอและทั่วถึง การพัฒนา และประเมินหลักสูตร การเรียนการสอนที่มีคุณภาพ การเชื่อมโยงกับผู้สนับสนุนและชุมชน การเสริมแรงจูงใจ เพื่อปฏิบัติงานให้เข้าเป้าหมาย (Reinforcing incentives for working to meet goals)

3) กิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท ประกอบด้วย กิจกรรมสำหรับปลูกฝังอุดมการณ์ กิจกรรมสำหรับความร่วมมือในองค์กร กิจกรรมสำหรับกลยุทธ์การบริหาร กิจกรรมสำหรับโครงสร้างและ วัฒนธรรมองค์กร กิจกรรมสำหรับคุณภาพการจัดการศึกษา

4) หลักธรรมเพื่อการพัฒนามนุษย์และคุณลักษณะที่บังเกิดขึ้น ประกอบด้วย หลักสัทธรรม 3 และ หลักไตรสิกขา

ส่วนที่ 3 การนำกระบวนการไปปฏิบัติการจริง ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนเตรียมการดำเนินงาน 2) ขั้นตอน การดำเนินงาน 3) ขั้นตอนประเมินผลการดำเนินงาน มีรายละเอียดดังนี้

1) ขั้นตอนเตรียมการดำเนินงาน ตรวจสอบสภาพแวดล้อม กำหนดพื้นที่ดำเนินงาน กำหนดคุณสมบัติ ของบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาท เตรียมงบประมาณที่ ต้องใช้

2) ขั้นตอนดำเนินงาน เจ้าสำนักเรียนกำหนดนโยบาย แต่งตั้งอาจารย์ใหญ่หรือรองเป็นหัวหน้าโครงการ คณะครูวิทยากร

3) ขั้นตอนประเมินผลการดำเนินงาน ก่อน ขณะ หลังการใช้รูปแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย 1) ผู้บริหารขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ถ้าได้คณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนให้ระบบการศึกษาพระบาลี จะมีความเติบโตและเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ การแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบของคณาจารย์ ความสอดคล้องต้องตรึงกันของเนื้อหาสาระ และคณาจารย์ทำงานกันอย่างเข้าใจเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2) ใช้ระบบที่สอนน้อง กล่าวคือ พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้นักธรรมชั้นเอกและประโยค ป.ธ.3 ถือว่าเป็นคณะครู มีหน้าที่สอนรุ่นน้อง โดยผู้จัดการสำนักเรียนและอาจารย์ใหญ่ เป็นผู้จัดให้สอนในรายวิชาตามความเหมาะสมของแต่ละรูป บางรูปเป็นทั้งครูเป็นทั้งนักเรียน โดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน และทุก ๆ สัปดาห์ก็จะมีประชุมคณะครูเพื่อวางแผนทางการศึกษา เสริมจุดแข็ง แก้ไขจุดอ่อนของการเรียนการสอน 3) อุปสรรคสำคัญในการจัดการการศึกษาพระบาลี นักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก หนังสือไม่เพียงพอสำหรับผู้เรียน สื่ออุปกรณ์ไม่เพียงพอ ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ 4) การจัดการเรียนการสอน ทางสำนักเรียนโดยเฉพาะคณะผู้บริหารจะมุ่งถึงตัวนักเรียนหลัก จะเห็นได้จากคณะผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ทุกท่านจะต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปผลของการเรียนการสอนพร้อมทั้งอุปสรรคและวิธีแก้ไข รวมถึงการจัดสอบประเมินผลของนักเรียน ทุกสัปดาห์ 5) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีความสำคัญ โดยคณาจารย์ต้องทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งในห้องเรียนด้วยจะมีครูผู้ช่วย และพระพี่เลี้ยงซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่อาสาดูแลน้อง เมื่อรุ่นน้องมีปัญหารุ่นพี่ก็พร้อมจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาในเบื้องต้น แล้วขยายผลรายงานปัญหาที่เกิดขึ้นแก่คณาจารย์เป็นลำดับไป สอดคล้องกับ มงคลชัย ศรีสะอาด (2555, หน้า 235-237) ได้จัดทำการศึกษาการศึกษารูปแบบการบริหารงานสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-แผนกบาลี พบว่า ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบพี่สอนน้อง มีปัจจัยหลายอย่างที่ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านวิชาการยังขาดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ขาดการนิเทศติดตาม ขาดการประกันคุณภาพภายใน ด้านบุคลากร ขาดการสรรหาคัดเลือกผู้บริหารและผู้สอน ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ขาดการพัฒนาในการเรียนรู้ ขาดสวัสดิการในการทำงาน ด้านงบประมาณ ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ความสำคัญไม่เท่าที่ควร ผู้บริหารขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ถ้าได้คณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนให้ระบบการศึกษาพระบาลี จะมีความเติบโตและเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ การแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบของคณาจารย์ ความสอดคล้องต้องตรึงกันของเนื้อหาสาระ และคณาจารย์ทำงานกันอย่างเข้าใจเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับจารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ (2545, หน้า 23) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดบึงอำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า อีกประเด็นหนึ่งคือการกระจายงานบริหาร เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก กล่าวคือต้องมอบหมายงานให้คณะกรรมการบริหารงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เจ้าสำนักเรียนจะต้องสร้างบุคลากรที่สามารถจะดำเนินในลักษณะที่เป็นตัวแทนกันและกันได้ เช่นเมื่อเจ้าสำนักเรียนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ก็มีบุคลากรที่สามารถสานต่องาน ไม่ให้เกิดความชะงักงันและดำเนินงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดิม อีกอย่างหนึ่ง “ควรทำให้คณะกรรมการทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการบริหารจัดการ อำนาจในการตัดสินใจ โดยการทำงานเป็นกลุ่ม และผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ที่จะวางแผนในการบริหารจัดการอย่างชัดเจน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในองค์กรโดยจำเป็นต้องวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งขององค์กร แล้วแก้ไขปัญหานั้นในส่วนที่เป็นจุดอ่อนและสร้างเสริมในส่วนที่เป็นจุดแข็ง ซึ่งจะสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในองค์กร ซึ่งโดยธรรมชาติขององค์กรการศึกษาของพระสงฆ์ เป็นองค์กรที่มีวัฒนธรรมการบริหารแบบความเป็นเครือญาติ มีความขัดแย้งน้อยมีความยึดหยุ่นสูง ถ้ามีการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารอย่างชัดเจนก็จะทำให้การจัดการศึกษาได้ประสบผลสำเร็จได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ”

2. ผลศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย ประกอบด้วย ส่วนนำ กระบวนการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท และการนำกระบวนการไปปฏิบัติการจริง ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการสร้างศาสนทายาท 2) วัตถุประสงค์การสร้างศาสนทายาท 3) บริบทความพร้อมของสำนักเรียน

ส่วนที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท ประกอบด้วย 1) วิธีการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 2) การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 3) กิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ศาสนทายาท 4) หลักธรรมเพื่อการพัฒนามนุษย์และคุณลักษณะที่บังเกิดขึ้น

ส่วนที่ 3 การนำกระบวนการไปปฏิบัติการจริง ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนเตรียมการดำเนินงาน 2) ขั้นตอนการดำเนินงาน 3) ขั้นตอนประเมินผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับศรินทิพย์ สติ์ศิลป์และคณะ (2545, หน้า 16) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการจัดการศึกษาพบว่า “รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดพระธรรมกายมีที่มาจากแนวคิดในการสร้างวัดของคณะผู้บุกเบิก รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ คณะกรรมการบริหารวัดและหลักปฏิรูปเทศ 4 และผลลัพธ์ที่ได้คือศาสนทายาทและกัลยาณมิตรที่มีพลังศรัทธาหาศาลในอันที่จะอุทิศชีวิตเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา คณะผู้บริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกายเห็นชอบให้จัดอบรมโครงการเรื่องเทคนิคการสอนพระบาลี ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มศักยภาพครูสอนพระบาลีที่มีอยู่เดิมให้มีความสามารถในการจัดระบบการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรและมีศิลปะในการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทั้งนี้พระภิกษุและสามเณรสนใจเข้ารับการอบรมพอสมควร” หลักพุทธธรรมและคุณลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาท (Threefold Training) ประกอบด้วย 1) สัทธรรม 3 ใช้จัดการเรียนรู้ 2) ไตรสิกขา 3 ใช้สร้าง ศาสนทายาท สอดคล้องกับพรุณี อาชาวาร์และคณะ (2545, หน้า 7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดสุทธาวารี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ในด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม พบว่า “ลักษณะการบริหารการศึกษาใช้รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม และจัดแบ่งงานตามความถนัดและความรู้ความสามารถของพระภิกษุ แต่ละรูป ทำให้ผลการดำเนินการของวัดสุทธาวารีเกิดผลดีต่อพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา วัดสุทธาวารีให้ความสำคัญมากกับจุดแข็งการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี เพราะเป็นภาษาที่ใช้จารึกพระธรรมคำสอนซึ่งเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา การจัดระบบการเรียนการสอนจะมีแนวที่สอดคล้องกับระบบการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์ และเน้นการอบรมสั่งสอนให้พระภิกษุสามเณรตั้งอยู่ในหลักปฏิบัติไตรสิกขาคือศึกษาศีล ศึกษาธรรม ศึกษาปัญญาและศึกษาข้ออาชวาระข้อปฏิบัติ กฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคมและถือตามกฎระเบียบวัด มีการทำอุโบสถปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน หมั่นรักษาความสะอาดภายในวัดและเสนาสนะที่อยู่อาศัย การจัดการศึกษาของวัดสุทธาวารี ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี พระภิกษุสามเณรสามารถสอบผ่านสนามหลวงได้จำนวนมากในแต่ละปี เนื่องจากมีรูปแบบการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษาเป็นหลักสำคัญ ด้านการบริหาร ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การจัดแบ่งงานให้พระภิกษุผู้สอนตามความสามารถ เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ทำให้พระภิกษุในระดับตั้งแต่รองเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี จึงมีผลทำให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ด้านการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดสุทธาวารีได้มียุทธศาสตร์ในการดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสเข้ามาศึกษา โดยการดำเนินการประชาสัมพันธ์ไปยังวัดต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีพระภิกษุสามเณรจากจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมด้วย ในแต่ละปีจึงมีพระภิกษุสามเณรมาเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสอบสนามหลวง ดังนั้นในแต่ละปีจึงมีการดำเนินการโครงการ

อบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง เพื่อเป็นการปรับปรุงและกวัดขันพระภิกษุสามเณรก่อนเข้าสอบสนามหลวง ทำให้พระภิกษุสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุทธาวาสมีจำนวนของการสอบผ่านสนามหลวงได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ด้านการส่งเสริมจึงเป็นความสำคัญของการปฎิบัติด้านการบริหารที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของการดำเนินงานได้”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 คณะสงฆ์ ควรนำศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระสงฆ์ไทย ไปดำเนินการสร้างสรรค์โครงการ/กิจกรรม เพื่อปลูกฝังการจัดการเรียนรู้ให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้กับครูและผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมได้

1.2 สำนักเรียนพระปริยัติธรรม ควรตระหนักถึงปริมาณของศาสนทายาทที่ลดลง มีการติดตามควบคุมและผลิตเพิ่ม และพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นให้มีศาสนทายาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.3 สำนักเรียนพระปริยัติธรรม ควรร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน จัดกิจกรรมการสนับสนุนการสร้างศาสนทายาทอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการสร้างศาสนทายาท เพื่อสร้างแรงจูงใจในการผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปทั่วโลก

2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ส่วนกลางกับคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

2.3 ควรทำการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบและหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาบุคลากรต้นแบบเพื่อสร้างศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. (2561). *การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*. ค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2562, จาก <http://www.buddhism4.com/web/index.php/9-1/4-2017-10-21-19-13-40>.

จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ. (2545). *รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดบึงอ่าวเมือง จังหวัดนครราชสีมา*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

นพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์.(2550). *การศึกษาภาษาบาลี*. กรุงเทพมหานคร: กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พรชูลี อาชาวาร์ และคณะ. (2545). *รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดสุทธาวาส อ่าวเมือง จังหวัดจันทบุรี*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตต์ง). (2553). *รวมบทความวิชาการโครงการสัมมนาวิชาการ*. ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่น, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด.

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฺฒโน). (2544). *นักเทศนายุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.

- พระมหาวิเชียร ตุ่นแก้ว. (2548). *สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติแผนกธรรม กรุงเทพมหานคร. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.*
- พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตโต). (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.*
- มงคลชัย ศรีสะอาด. (2555). *รูปแบบการบริหารงานสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-แผนกบาลี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- วิชัย ตันศิริ. (2550). *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ศรินทิพย์ สกัธสีลปิน และคณะ. (2545). *รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.*
- สำนักเรียนวัดปากน้ำ. (2549). *ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ. กรุงเทพมหานคร: สตาร์กรุ๊ป.*
- Quirk, R. (1987). *Longman dictionary of contemporary English. (2nd ed.). London, England : Richard Clay Ltd.*
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis. 2 nd ed. New York: Harper and Row.*